

Islamska Republika Iranu i Oś Oporu w dobie kryzysu bliskowschodniego

The Islamic Republic of Iran and the Axis of Resistance in the Middle East Crisis

Marzena Mruk*

Abstrakt

Islamska Republika Iranu od lat jest liderem sojuszu określanego jako Oś Oporu, w którego skład wchodzić liczne milicje i ugrupowania szyickie, palestyńscy radykałowie, a jeszcze do niedawna wchodziła też Syria. Mimo długo rozwijanych wewnętrznych powiązań Oś Oporu wciąż pozostaje nieformalną siecią współpracy, nieusankcjonowaną żadnym porozumieniem ani traktatem. Poziom zależności między Iranem a innymi członkami Osi oraz zakres pomocy udzielanej im przez Teheran wciąż budzą dyskusję, gdyż nie są dokładnie znane. Okres od 7 października 2023 r. aż do teraz przyniósł ogrom porażek Osi Oporu i w rezultacie wyeksponował narastające problemy Islamskiej Republiki Iranu jako państwa o ambicjach mocarstwowych, a sama pozycja Teheranu nie była tak słaba od 1979 r. Atak Hamasu na Izrael, wyniszczające Hamas i Hezbollah ataki Izraela, upadek reżimu

Abstract

The Islamic Republic of Iran has for years been the leader of an alliance known as the Axis of Resistance, which includes numerous Shiite militias and groups, Palestinian radicals, and until recently, Syria. Despite the long-developed internal connections, the Axis of Resistance remains an informal network of ties and is not sanctioned by any agreement or treaty. The level of dependence between Iran and other members of the Axis, as well as the aid provided by Tehran, remains controversial, as it is not precisely known. The period from 7th October 2023 until now has brought a multitude of defeats for the Axis of Resistance, thus highlighting the growing problems of the Islamic Republic of Iran as a state with great power ambitions, while Tehran's position has not been this weak since 1979. Hamas's attack on Israel, the devastating attacks by Hamas and Hezbollah on Israel, the fall of Bashar

* Uniwersytet Łódzki; <https://orcid.org/0000-0002-3529-0365>; marzena.mruk@wsmip.uni.lodz.pl

Baszszara al-Asada oraz wojna izraelsko-irańska i amerykańsko-irańska spowodowały głęboką rekonfigurację układu sił na Bliskim Wschodzie.

Słowa kluczowe: Islamska Republika Iranu, Oś Oporu, Izrael, konflikt, kryzys

al-Assad's regime, and the Israeli-Iranian and American-Iranian wars have caused a profound reconfiguration of the situation in the Middle East.

Keywords: Islamic Republic of Iran, Axis of Resistance, Israel, conflict, crisis

Wprowadzenie

Islamska Republika Iranu od lat jest liderem sojuszu określanego jako Oś Oporu, w którego skład wchodziły liczne milicje i ugrupowania szyickie oraz palestyńscy radykałowie, a do niedawna wchodziła również asadowska Syria. Oś Oporu długo stanowiła bardzo ważny element irańskiej strategii opierającej się na działaniach asymetrycznych, dzięki czemu kraj ten mógł uniknąć bezpośredniej konfrontacji militarnej z silniejszymi przeciwnikami, jakimi są Stany Zjednoczone oraz wspierane przez nie Izrael i Arabia Saudyjska. Władze w Teheranie twierdzą, że wspólny cel sojuszu polega na całkowitej likwidacji państwa Izrael – deklarują osiągnięcie go do 2040 r. (Piotrowski, 2023). Pojęcie Osi Oporu pojawiło się w pierwszych latach XXI w. i często wskazuje się, że ma ono być odpowiedzią na „oś zła” – termin, który wprowadził prezydent USA George W. Bush w 2002 r. jako określenie Iraku, Iranu i Korei Północnej. Człon „oś” ma się odnosić do idei irańskiej potęgi na Bliskim Wschodzie, z kolei „opór” jest zasadą polityki Islamskiej Republiki Iranu po 1979 r. i jednym z głównych haseł Hezbollahu od momentu jego powstania (Ali-Khan i Cambanis, 2025). Znaczenie Osi Oporu na Bliskim Wschodzie wzrosło wraz z interwencją USA w Iraku w 2003 r., a następnie w wyniku wydarzeń związanych z arabską wiosną w drugiej dekadzie XXI w.

Oś Oporu pozostaje nieformalną siecią współpracy, nieusankcjonowaną żadnym porozumieniem ani traktatem. Poziom zależności między Iranem a innymi członkami Osi oraz zakres pomocy udzielanej im przez Teheran wciąż budzą dyskusje, gdyż nie są dokładnie znane. Członkowie Osi mimo powiązań z Iranem cechują się dużą autonomią w podejmowaniu decyzji, co z pewnością nie byłoby możliwe w przypadku sformalizowania sojuszu. Oś Oporu ma stanowić sieć połączeń o charakterze zarówno ofensywnym, jak i defensywnym. Wykorzystując swoje wpływy w regionie, Teheran przez lata dążył do zbudowania sił odstrasżających Izrael i USA przed potencjalnym bezpośrednim atakiem na Iran (jak się okazało – nieskutecznie). W związku z tym podmioty wchodzące w skład Osi Oporu stały się nie tylko buforami o strategicznym znaczeniu, lecz także istotnym elementem doktryny odstrasżania, którą przyjęła Islamska

Republika Iranu (Mahmoudian, 2025). Okres od 7 października 2023 r. aż do teraz przyniósł ogrom porażek Osi Oporu, a w rezultacie wyeksponował narastające problemy Islamskiej Republiki Iranu jako państwa o ambicjach mocarstwowych, sama pozycja Teheranu zaś nie była tak słaba od 1979 r. Atak Hamasu na Izrael (2023), wyniszczająca Hamas i Hezbollah ofensywa Izraela (2023–2025), upadek reżimu Baszszara al-Asada w Syrii (2024) oraz wojna izraelsko-irańska i amerykańsko-irańska (2025) spowodowały głęboką rekonfigurację układu sił na Bliskim Wschodzie.

Zasadniczym punktem odniesienia w artykule są wydarzenia, które nastąpiły po ataku Hamasu na Izrael jako momencie, kiedy została naruszona krucha równowaga sił na Bliskim Wschodzie. W związku z tym głównym celem badawczym jest ukazanie pozycji poszczególnych członków Osi Oporu po 7 października 2023 r. oraz ich stosunków z Islamską Republiką Iranu, uwzględniające także lata wcześniejsze. Rozważania zmierzają do odpowiedzi na pytania badawcze: Jak wydarzenia, które miały miejsce po 7 października 2023 r., wpłynęły na pozycję Islamskiej Republiki Iranu jako lidera Osi Oporu? Czy sojusz jest wciąż na tyle silny, by móc realnie kształtować sytuację w regionie Bliskiego Wschodu? W celu rozwiązania problemu badawczego wykorzystano metodę historyczną, metodę instytucjonalno-prawną, metodę decyzyjną, a także syntezę i opis.

Sytuacja Hamasu

Hamas, czyli Islamski Ruch Oporu, jest organizacją, której głównym celem stało się zniszczenie Izraela i stworzenie na jego terytorium państwa islamskiego na wzór irański. Islamska Republika Iranu nawiązała z nią stosunki dyplomatyczne w 1992 r. – wtedy otwarto jej biuro w Teheranie (Wejkszner, 2010, s. 118). Relacje między Iranem a Hamasem rozwijały się w trzech etapach. Pierwszy etap obejmował lata 80. XX w., gdy były one marginalne i dochodziło do tarć o wspieranie Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu przez Iran. Drugi etap to czas po drugiej wojnie w Zatoce Perskiej (1990–1991), gdy Teheran miał nadzieję na uzyskanie statusu mocarstwa po porażce Iraku w Kuwejcie i próbował wykorzystać Hamas w tym celu. Trzeci etap datuje się na okres następujących wydarzeń na Bliskim Wschodzie: druga intifada (2000–2005), trzecia wojna w Zatoce Perskiej (2003), śmierć Jasira Arafata (2004) i wejście Hamasu do świata polityki po zdobyciu większości miejsc w parlamencie (2006). Ostatni czynnik wpłynął na nawiązanie strategicznego sojuszu Teheranu z tą organizacją, ponieważ rząd irański zaczął odbierać ją jako idealne narzędzie do realizacji swoich planów, a ponadto izolacja Hamasu przez społeczność międzynarodową spowodowała, że musiał on poszukiwać sprzymierzeńca w regionie (Manni, 2012, s. 38). Dla Iranu

utrzymanie dobrych relacji z Hamasem jest priorytetem służącym ochronie własnych interesów na Bliskim Wschodzie oraz budowaniu ummy muzułmańskiej ponad podziałami w świecie islamu.

7 października 2023 r. Hamas dokonał spektakularnego i niespodziewanego ataku na Izrael. Wybrana data nie była przypadkowa, gdyż wiązała się z 50. rocznicą wybuchu wojny Jom Kippur w 1973 r. Organizacja nazwała zbrojne uderzenie „powodzią Al-Aksa” i jako jego motywację wymieniała okupowanie terytoriów palestyńskich, ucisk i bezpodstawne aresztowania Palestyńczyków przez Izrael oraz naruszenie świętości kompleksu meczetu Al-Aksa. W wyniku napaści Hamasu zginęło ok. 1200 Izraelczyków, a ponad 250 osób wzięto w niewolę. Atak uwypuklił niewydolność izraelskiego systemu bezpieczeństwa i zachwiał już niestabilną sytuacją wewnętrzną państwa. Odpowiedzią z jego strony była przeprowadzona w Strefie Gazy szeroko zakrojona operacja, wskutek której zginęło ponad 41 tysięcy Palestyńczyków, ok. 96 tysięcy zostało rannych, pozycja Hamasu istotnie osłabła, a Strefę Gazy uznano za obszar, gdzie trwa katastrofa humanitarna (Yussuf i Burgess, 2024). Chociaż Izraelowi nie udało się osiągnąć głównego celu, czyli całkowitej likwidacji Hamasu, to organizacja utraciła znaczną część dowództwa, bojowników, infrastruktury, systemów dowodzenia i kontroli oraz zapasów broni, co skutkowało wzrostem niezadowolenia z jej działań i gniewu samych Palestyńczyków zamieszkujących rejon konfliktu (Juneau, 2025, s. 3).

Oprócz wywołania kryzysu w Strefie Gazy atak na Izrael ujawnił rozłam w Osi Oporu. Siły wywiadowcze Stanów Zjednoczonych potwierdziły, że Hamas utrzymywał swoje plany w tajemnicy przed Teheranem, a władze Iranu były zaskoczone nieskonsultowaną z nimi operacją (Cohen i in., 2023). Rodzi to zatem pytanie, dlaczego Hamas nie poradził się ze swoim największym sponsorem. Eksperci wskazują, że podejmując samodzielną decyzję o ataku, zamierzał *de facto* przymusowo wciągnąć w konflikt z Izraelem całą Oś Oporu, która miałaby stanąć do jego obrony przed siłami izraelskimi. W oddzielnym oświadczeniu Hamas przyznał, że Iran i Hezbollah nie wiedziały z wyprzedzeniem o ofensywie (Cingöz, 2025, s. 867).

Kryzys w Izraelu i Strefie Gazy spowodowany atakami Hamasu stanowi wyzwanie dla całego regionu, ale głównie dla Islamskiej Republiki Iranu. Udzielając od lat pomocy temu ugrupowaniu, Teheran próbuje udowodnić, że dąży do czegoś więcej niż ochrona własnych interesów. Niemniej obecny Hamas jest zupełnie inną organizacją, niż był przed 7 października 2023 r. Dodatkowo jego relacje z Iranem również uległy zmianie. Pomimo oficjalnego wsparcia politycznego dla Hamasu państwo to ani pozostali członkowie Osi Oporu nie włączyli się w konflikt z wykorzystaniem całego swojego potencjału, co pozwoliło siłom Izraela na swobodne operowanie w Strefie Gazy, którego konsekwencje ponosi przede wszystkim ludność cywilna.

Sytuacja Hezbollahu

Po rewolucji islamskiej w Iranie Liban znajdował się w kręgu zainteresowań nowych władz w Teheranie, gdyż najważniejszym atutem tego państwa z perspektywy nowo powstałej Islamskiej Republiki Iranu było jego bezpośrednie sąsiedztwo z Izraelem. Z kolei niestabilna sytuacja wewnętrzna wynikająca z wojny domowej sprawiała, że ludność szyicka zaczęła się radykalizować i była podatna na wpływy zewnętrzne (Coville, 2009, s. 179), szczególnie na hasła rewolucji islamskiej (Ożarowski, 2017, s. 270). W 1982 r. powołano do życia w Libanie organizację określoną jako Partia Boga (Hezbollah), która odgrywa bardzo istotną rolę polityczną i społeczną (Brylew, 2016, s. 46). Hezbollah oprócz działań antyizraelskich i antyamerykańskich miał za zadanie wyzwolenie nie tylko szyitów, lecz wszystkich Libańczyków spod wpływów Zachodu. Pomimo iż jest organizacją szyicką, dzięki prowadzonym przez siebie działaniom, m.in. udzielaniu pomocy społecznej i medycznej, uzyskał wsparcie libańskich chrześcijan oraz niektórych sunnitów.

Hezbollah uznaje się za instrument polityki zagranicznej Islamskiej Republiki Iranu, szczególnie że ideologiczne podstawy jego funkcjonowania tworzy *wilajat al-fakih* – doktryna zakładająca sprawowanie władzy przez uczonych prawników-teologów w imieniu nieobecnego imama. Co więcej, wsparcia finansowego i militarnego udzielają Hezbollahowi władze w Teheranie, dlatego nie może on być wiązany z tym państwem jedynie pod względem religijnym (Brylew, 2018, s. 52–53). Stanowi łącznik między Iranem, Syrią i Palestyńczykami, a za zgodą Teheranu przyjął na siebie misję obrońcy interesów tych ostatnich na terenie Libanu. Rola omawianej organizacji w relacjach Iranu z Palestyńczykami okazała się nieoceniona, ponieważ dostarczanie im broni przez Liban było zdecydowanie łatwiejsze niż bezpośrednio z Iranu czy z Syrii. Dodatkowo nieufność Palestyńczyków wobec Teheranu spowodowała, że Hezbollah stał się idealnym pośrednikiem pomiędzy nim a światem arabskim (Brylew, 2016, s. 111; Brylew, 2018, s. 112). Hassan Nasrallah w czerwcu 2016 r. potwierdził finansowanie Partii Boga przez tamtejsze władze: „Budżet Hezbollahu, pensje, wydatki, broń i pociski pochodzą z Iranu. Czy to jasne? To nie jest niczyja sprawa. Dopóki Iran ma pieniądze, my mamy pieniądze” (cyt. za: Soufan, 2018, s. 8, tłum. własne). Przytoczone słowa wskazują na zależności istniejące między Iranem a Hezbollahem, czy wręcz całym Libanem. Organizacja ta stanowi niejako wykonawcę irańskiej polityki w regionie.

Dotychczas Hezbollah był uznawany za najbardziej zdyscyplinowanego i najlepiej wyszkolonego partnera Teheranu na Bliskim Wschodzie, biorącego udział w operacjach nie tylko w Libanie, lecz także w Syrii, Iraku czy Jemenie. Należy podkreślić, że jego pozycja w pierwszym z wymienionych państw od października 2019 r. zaczęła się pogarszać, co wynikało z presji i niezadowolenia

mieszkańców, którzy obarczają ugrupowanie winą za pogłębiający się kryzys gospodarczy. Dodatkowym czynnikiem wpływającym na coraz gorszą sytuację Hezbollahu w Libanie oraz jego krytykę było zaangażowanie się w wojnę w Syrii (2011–2024) i udzielenie poparcia siłom rządowym. Wojna ta nie tylko poważnie nadwerżyła potencjał militarny organizacji, ale również rzutowała na sytuację polityczną w Libanie, gdyż nastąpił wzrost napięć o charakterze religijnym i niechęci tamtejszych sunnitów do Hezbollahu, Iranu i ich szyickich partnerów w regionie (Nerguizian, 2013).

Po ataku Hamasu na Izrael 7 października 2023 r. Hezbollah podjął decyzję o rozpoczęciu ograniczonych nalotów na północny obszar tego kraju, co wynikało ze świadomości, że otwarty konflikt może jeszcze pogorszyć sytuację w Libanie. Początkowo Izrael także nie dążył do eskalacji konfliktu, lecz zmiana stanowiska rządu Binjamina Netanjahu, czyli zaostrenie kursu wobec ugrupowania, spowodowała, że zniszczono łańcuch dostaw broni do Libanu i osłabiono sieć komunikacyjną (Juneau, 2025, s. 6). Punktami zwrotnymi okazały się zabójstwo Fu'ada Alego Szukra, jednego z czołowych dowódców wojskowych Hezbollahu, w lipcu 2024 r., a następnie zabicie wieloletniego przywódcy organizacji Hassana Nasrallaha we wrześniu 2024 r. Jego śmierć była ciosem zarówno dla samego Hezbollahu, jak i dla Iranu, który w odpowiedzi na izraelskie uderzenia i krytykę działań tej strony konfliktu przeprowadził bezpośredni atak raketowy. W rezultacie podobno, według Teheranu, niemal całkowicie unicestwiono Żelazną Kopułę, co zdementował premier Izraela. Chociaż ataki Iranu nie wyrządziły Izraelowi większych szkód, miały charakter symboliczny, ponieważ w zamyśle stanowiły element wsparcia dla innych członków Osi Oporu, głównie Hezbollahu i Hamasu (Cingöz, 2025, s. 869). Kolejnym ciosem wizerunkowym i strategicznym okazała się śmierć Haszima Safiego ad-Dina, który pełnił funkcję przywódcy tej pierwszej organizacji zaledwie dwa dni (Ali-Khan i Cambanis, 2025). Pomimo zawarcia w listopadzie 2024 r. rozejmu, który uzyskał poparcie Iranu, Izrael wielokrotnie go łamał, przez co pozycja Hezbollahu jest najsłabsza od momentu jego powstania.

Sytuacja w Syrii

Reżim w Damaszku od 1979 r. był głównym arabskim sojusznikiem Iranu. Syria jako jedyne państwo arabskie wsparła go w trakcie wojny z Irakiem, a wspólnie jest miejscem tranzytu irańskiej broni dla Hezbollahu (Al-Moussawi, 2017, s. 140). Kraj ten określano jako „złoty pierścień oporu przeciwko Izraelowi” i jako jeden z irańskich ostanów, a władze Iranu uważały, że jeśli nie będą w stanie

obronić Syrii, to w przyszłości nie zdołają obronić Teheranu (Sadjadpour, 2013, s. 11–12).

Rok 2023 oznaczał zmiany w pozycji Syrii na Bliskim Wschodzie oraz jej relacjach z Iranem. W maju została ona ponownie członkiem Ligi Państw Arabskich po 12 latach nieobecności. Chociaż uznaje się, że to głównie wynik działań Zjednoczonych Emiratów Arabskich i sąsiadów Syrii, ów powrót miał być elementem pojednania między Arabią Saudyjską a Islamską Republiką Iranu po zawarciu w marcu 2023 r. porozumienia o wznowieniu stosunków dyplomatycznych (Adar i in., 2025, s. 1–2). Należy zwrócić uwagę także na stanowisko reżimu Baszszara al-Asada wobec sytuacji na Bliskim Wschodzie po 7 października 2023 r. i szeroko zakrojonej operacji Izraela w Syrii, Strefie Gazy i Libanie, które było nieadekwatne do oczekiwań Teheranu. Asad zdołał pozostać przy władzy po rozpoczęciu arabskiej wiosny, a następnie wojny domowej oraz aktywności tzw. Państwa Islamskiego przede wszystkim dzięki wsparciu Iranu i Hezbollahu, natomiast ze względu na głęboki kryzys Osi Oporu znajdował się na marginesie wszelkich działań. Damaszek nie odpowiedział na wezwania Teheranu do dokonania odwetu na Izraelu w kwietniu 2024 r. w związku z izraelskimi atakami na irańskie pozycje w Syrii, w tym na konsulat. Wskazuje się, że Asad miał ułatwić siłom izraelskim owe ataki, aby ograniczyć swoją zależność od Teheranu (Ali-Khan i Cambanis, 2025). Już w tamtym czasie pojawiły się informacje, że władze irańskie są sfrustrowane postawą Asada, gdyż nie powstrzymał Izraela (Grajewski, 2024).

Obalenie rządów Baszszara al-Asada w grudniu 2024 r. stanowiło jeden z najważniejszych ciosów dla Iranu, który wraz z upadkiem tego przywódcy stracił bardzo ważny most lądowy łączący Teheran z Hezbollahem, Hamasem i innymi organizacjami operującymi w regionie. Ponadto zmiana reżimu w Syrii dowiodła, że przekazywane Asadowi fundusze, szacowane na ok. 30–50 miliardów dolarów, nie były w stanie utrzymać sojusznika Iranu przy władzy (Juneau, 2025, s. 6–7). Osobną kwestią jest strach Teheranu przed odrodzeniem się ugrupowań dżihadystycznych w Syrii, które mogłoby dodatkowo negatywnie wpłynąć na regionalne interesy Iranu (Adar i in., 2025, s. 5).

Ahmad Husajn asz-Szara, od 29 stycznia 2025 r. pełniący funkcję prezydenta Syrii, nie zamyka się na potencjalną współpracę z Islamską Republiką Iranu. Tuż po obaleniu Asada wysłał wiadomość do Teheranu, w której wezwał do współpracy opartej na „wspólnych zasadach islamskich” (cyt. za: Cafiero, 2025, tłum. własne). Co warto zaznaczyć, gdy nastąpiła zmiana reżimu w Damaszku, ministerstwo spraw zagranicznych Iranu oświadczyło, że będzie dążyć do utrzymania stosunków z Syrią, a sunnicka organizacja Hajat Tahrir asz-Szam nie była już określana jako terrorystyczna (Loft i Mills, 2025, s. 44). Relacji Iranu z nowym rządem w Damaszku nie poprawia pogarszająca się sytuacja w regionie, szczególnie konflikt Izraela z Iranem, gdyż od samego jego początku Syria znajduje się w niekorzystnym położeniu geopolitycznym, co utrudnia wszelkie działania

na rzecz odbudowy państwa po upadku Asada. Syria zadeklarowała neutralność w trwającym kilkanaście dni konflikcie w obawie przed uczynieniem jej częścią teatru działań wojennych. Niemniej owa neutralność była wielokrotnie łamana z uwagi na m.in. konieczność przechwytywania pocisków i dronów naruszających przestrzeń powietrzną państwa, wskutek czego straciło ono zdolność do wykonywania obowiązków państwa neutralnego (ReliefWeb, 2025, s. 4–5).

Sytuacja Hutich

Jemen jest kolejnym państwem bliskowschodnim, które znalazło się w strefie zainteresowania Iranu (Al-Qadhi, 2017, s. 24). Za irańską piątą kolumnę w konflikcie jemeńskim uważa się Hutich (Ansar Allah) – ugrupowanie zajdyckie najbardziej zbliżone doktrynalnie do sunnitów spośród grup szyickich (Czornik, 2017, s. 140; Piwko, 2017, s. 198). Można uznać, że jego członkowie stanowią idealny materiał na sojuszników irańskiego rządu w tej części Zatoki Perskiej. Ich atrakcyjność wynika z geopolitycznego usytuowania na mapie Jemenu, gdyż zajmują oni północne prowincje tuż przy granicy z Arabią Saudyjską, co daje Teheranowi możliwość oddziaływania na bezpieczeństwo Rijadu (Jemen określany jest jako tzw. miękkie podbrzusze Arabii Saudyjskiej) oraz na cieśninę Bab al-Mandab i ruch w tym regionie (Otłowski, 2014, s. 133)¹.

Według ekspertów ONZ nie istnieją żadne dowody jednoznacznie wskazujące na dostarczanie Hutim wsparcia materialnego i militarnego przez Iran (Al-Rasheed i Abdolmohammadi, 2018, s. 7). Wsparcie takie miał potwierdzić Esmail Ghaani, zastępca dowódcy brygady Al-Kuds, który ponoć oświadczył: „Każdy, kto jest z nami, jest pod sztandarem Islamskiej Republiki, a to jest nasza siła. Obrońcy Jemenu są wyszkoleni pod sztandarem Islamskiej Republiki, a wrogowie nie mogą poradzić sobie z jemeńskimi wojownikami” (cyt. za: Stille, 2017, s. 121, tłum. własne). Iran od lat dostarcza rebeliantom Huti nie tylko broń (m.in. karabiny szturmowe i snajperskie, granatniki przeciwpancerne, pociski balistyczne i manewrujące oraz drony zdolne do rażenia celów oddalonych o ponad 1600 km), lecz także doradców wojskowych i dane wywiadowcze (Nada, 2024). Ponadto Islamska Republika Iranu oficjalnie ogłosiła, że uznaje Hutich za ugrupowanie legalnie działające w Jemenie. Jej zainteresowanie tym krajem wynika z chęci wsparcia tamtejszej mniejszości szyickiej, a przede wszystkim – odciągnięcia uwagi Rijadu od konfliktów w innych częściach regionu, szczególnie w Syrii. Wsparcie udzielane siłom Hutich, dzięki któremu osiągnęli oni szybkie

¹ Należy podkreślić, że przez cieśninę Bab al-Mandab i Morze Czerwone odbywa się 12% światowego handlu i 30% światowego ruchu kontenerowego.

sukcesy militarne i zajmowali kolejne prowincje, w okresie aktywności Rijadu w Syrii miało doprowadzić do zaangażowania Saudów u ich południowego sąsiada i rezygnacji z działań na rzecz obalenia Asada. Dla Arabii Saudyjskiej ważne było odbicie z rąk Hutich prowincji Hadżdża znajdującej się nad Morzem Czerwonym. Gdyby jemeńscy szyici zajęli tamtejsze porty, mogliby uzyskiwać od Iranu wsparcie militarne drogą morską, co stanowiłoby duże ułatwienie dla tej strony konfliktu, ponieważ dotychczas owo wsparcie przekazywano drogą lądową, a więc proceder był narażony na wykrycie przez siły bezpieczeństwa Jemenu (Otłowski, 2014, s. 134).

Analizując sytuację, jaka istnieje na Bliskim Wschodzie od 7 października 2023 r., można powiedzieć, że najmocniejszym ogniwem Osi Oporu pozostaje właśnie ugrupowanie Huti. Choć nie kontrolują oni całego Jemenu (zaledwie jedną trzecią, głównie północ oraz stolicę), to są dotąd niepokonani ani przez Arabię Saudyjską, ani USA i Wielką Brytanię. Do 7 października 2023 r. sporadycznie atakowali statki na Morzu Czerwonym, niemniej w kolejnych miesiącach nasilili napaści, co spowodowało spadek ruchu o prawie dwie trzecie na jednym z najważniejszych szlaków morskich na świecie. Huti ukazali także swoją siłę, dokonując uderzeń na strefę przemysłową w Zjednoczonych Emiratach Arabskich w styczniu 2022 r., wskutek czego zarówno ZEA, jak i Rijad nie przyłączyły się do amerykańskich ataków na pozycje Hutich w 2024 r. Współpraca z Iranem przyniosła im zatem pewnego rodzaju sukces, jednak Huti nie mają w polityce Teheranu takiego samego znaczenia jak Hamas czy Hezbollah, co wynika z usytuowania geograficznego, tj. dużego oddalenia od granic Izraela. Wprawdzie rebelianci przyłączyli się do ataków skierowanych przeciwko niemu, ale było to raczej symboliczne niż realne wsparcie udzielone pozostałym członkom Osi Oporu (Juneau, 2025, s. 11–12).

Sytuacja Sił Mobilizacji Ludowej w Iraku

Relacje Iranu z Irakiem polegają nie tylko na wsparciu irackich szyitów, lecz także na rywalizacji między Teheranem a światem arabskim. Iraccy szyici w większości opowiadają się za utrzymaniem dobrych stosunków z Teheranem, ale jednocześnie zależy im na ograniczeniu jego ingerencji w sprawy wewnętrzne Iraku (Bardakci, 2023). Współcześnie kraj ten odgrywa bardzo ważną rolę w bliskowschodniej polityce Iranu, jako że był częścią Persji, a na jego terytorium znajdują się dwa święte miasta szyitów – Karbala i Nadżaf – które stanowią miejsce ich corocznej pielgrzymki w rocznicę śmierci imama Husajna, tj. święto Aszury (Grabowski, 2013, s. 100). Obalenie reżimu Saddama Husajna odnowiło kwestię relacji między Teheranem a irackimi szyitami, szczególnie w kontekście przyszłego systemu

politycznego Iraku. Iran jako zwolennik idei *wilajat al-fakih* sytuował się w opozycji do zdecydowanej większości szyitów z Iraku, którzy popierali wprowadzenie rządów demokratycznych opartych na nowej konstytucji. Spór o ustrój państwa wynikał także z tego, że sam szyizm charakteryzuje się ciągłym napięciem między aktywizmem a zachowaniem spokoju, równowagi i nieingerencji, iraccy szyici zaś pragnęli oddzielenia religii od polityki w swoim kraju (Bradley, 2007, s. 40). Islamska Republika Iranu skupiła się na utrzymaniu zdolności wpływania na jego system polityczny, ale również rozbudowywała system szkoleń irackich bojówek. Podstawowym poziomem, jeśli chodzi o pomoc dla nich, było zabezpieczenie przed nieprzewidzianymi zmianami wspomnianego systemu. Milicje miały stale angażować siły amerykańskie w sprawy niezwiązane z władzą w Iraku, tak by Iran mógł swobodnie wpływać na iracki rząd. Teheran nie kontrolował działań milicji, ponieważ służyły one do wprowadzania niestabilności i chaosu (Felter i Fishman, 2008, s. 55–56).

Siły Mobilizacji Ludowej zostały oficjalnie utworzone w 2014 r. w odpowiedzi na wzrost znaczenia tzw. Państwa Islamskiego i apel Alego al-Sistaniego, wielkiego ajatollaha Iraku, do ochotników o obronę kraju. Wsparcie Iranu dla Sił było wielopłaszczyznowe i obejmowało pomoc finansową, szkolenia wojskowe oraz zaopatrzenie w zaawansowane uzbrojenie. Siły Mobilizacji Ludowej oprócz posiadania wpływów politycznych i wojskowych odgrywają ważną rolę gospodarczą, gdyż kontrolują niektóre przejścia graniczne, instalacje naftowe i szlaki handlowe (Jumaa, 2025, s. 1236–1237). W październiku 2019 r. przez Irak przetoczyła się fala protestów, wskutek której Teheran oraz jego iraccy sojusznicy znaleźli się pod presją i musieli zaakceptować proamerykańskiego Mustafę al-Kazimiego na stanowisku premiera (Steinberg, 2021, s. 25). Sytuacji nie poprawił atak USA na międzynarodowe lotnisko w Bagdadzie 3 stycznia 2020 r., gdzie zginęli dowódca Al-Kuds Kassem Sulejmani oraz szef Sił Mobilizacji Ludowej Abu Mahdi al-Muhandis. Teheran potraktował to jako akt wojny i przeprowadził serię uderzeń na pozycje amerykańskie w Iraku, który w rezultacie stał się teatrem wojny zastępczej Iranu i USA (Raza, 2021, s. 10–11). Siły tam operujące i posiadające wsparcie Teheranu nieustannie dążą do wydalenia wojsk USA z kraju i wykorzystują w tym celu sytuację w regionie. Od czasu akcji zbrojnej Hamasu z 7 października 2023 r. Siły Mobilizacji Ludowej wielokrotnie atakowały żołnierzy amerykańskich, którzy stacjonują w Iraku, pod pretekstem sprzeciwu wobec ich wsparcia dla Izraela (Moore i Ganzeveld, 2024, s. 3).

Sytuacja Islamskiej Republiki Iranu

Analizę sytuacji Islamskiej Republiki Iranu należy rozpocząć od określenia jej doktryny obronnej, która opiera się na trzech filarach. Po pierwsze, na wsparciu niepaństwowych grup zbrojnych, po drugie, na tzw. zasobach strategicznych, czyli programie balistycznym, produkcji dronów i działaniach w cyberprzestrzeni, a po trzecie, na programie nuklearnym. Z kolei za główny cel Iranu uznaje się tzw. obronę wysuniętą, czyli osiągnięcie głębi strategicznej dzięki maksymalnemu oddaleniu zagrożenia od swoich granic, co jest tożsame z istnieniem Osi Oporu (Juneau, 2025, s. 4).

Sytuacja Islamskiej Republiki Iranu od lat pozostaje napięta w sferze zarówno wewnętrznej, jak i międzynarodowej. Wciąż nie cichną echa masowych protestów z drugiej połowy 2022 r. po śmierci Mahsy Amini, nieustannie wzrastają bezrobocie (szczególnie wśród osób młodych) i inflacja. W maju 2024 r. prezydent Iranu Ebrahim Raisi zginął w katastrofie śmigłowca, co spowodowało konieczność przeprowadzenia przedterminowych wyborów, wkrótce potem w USA powrócił do władzy Donald Trump ze swoją polityką wzmożonej presji na Teheran. Pozycja regionalna Iranu została poddana w wątpliwość 7 października 2023 r., kiedy to doszło do ataku na Izrael. Z oświadczeń zarówno jego organizatorów, jak i Stanów Zjednoczonych wynika, że Iran nie był informowany o planach operacji, ale władze irańskie, utrzymując swoją retorykę, pochwałyły działania Hamasu i – wyraziwszy dla niego uznanie – zaoferowały mu dalsze wsparcie (Cohen i in., 2023).

Izrael, osiągający kolejne sukcesy w wojnie z Hamasem, a następnie z Hezbollahem, dokonał 1 kwietnia 2024 r. udanego ataku na irańskie pozycje w Syrii, w którym zginął jeden z najwyższych rangą oficerów Korpusu Strażników Rewolucji Islamskiej. Po dwóch tygodniach, 14 kwietnia, Iran przeprowadził atak odwetowy na Izrael (który został wcześniej ostrzeżony przez sam Teheran o jego zamiarach w celu przygotowania się do obrony i zminimalizowania strat, szczególnie wśród cywili). Dzięki pracy systemów obrony powietrznej oraz sił amerykańskich, brytyjskich, francuskich i jordańskich szkody były niewielkie. Izrael odpowiedział zbrojnie dopiero po pięciu dniach, co skutkowało tym, że władze irańskie podjęły decyzję o wstrzymaniu się od dalszych ataków (Juneau, 2025, s. 7–8). W lipcu 2024 r. wywiad izraelski zabił przebywającego w Teheranie Ismaila Haniję, przywódcę Hamasu (którego zastąpił Jahja Sinwar, uznawany za architekta operacji z 7 października 2023 r.), co było kolejnym ciosem wizerunkowym dla Iranu (Cingöz, 2025, s. 868). W reakcji na zabójstwo lidera Hamasu, a następnie przywódcy Hezbollahu (Hassana Nasrallaha) ponownie zaatakował on Izrael 1 października 2024 r. Ten ostatni odpowiedział na ataki ze strony Iranu, czym spowodował poważne konsekwencje dla regionalnego układu sił, zarówno pod względem militarnym, gospodarczym, jak i psychologicznym (Juneau, 2025, s. 7–8).

Wydarzenia z kwietnia i października 2024 r. stanowiły zapowiedź wydarzeń z 13 czerwca 2025 r., kiedy to siły powietrzne Izraela rozpoczęły ofensywę militarną wymierzoną w irańskie ośrodki nuklearne, program balistyczny oraz infrastrukturę wojskową i cywilną, m.in. ośrodki akademickie. Akcja Izraela uzyskała wsparcie Stanów Zjednoczonych, które 21 czerwca rozpoczęły operację skierowaną przeciwko ośrodkom nuklearnym w Fordow, Natanz i Isfahanie (Mahmoudian, 2025). Oprócz wyrządzenia szkód Iranowi operacja dowiodła wyższości wywiadowczej i technologicznej Izraela, ponieważ już pierwszego dnia działań militarnych udało mu się zabić ok. 20 wysokich rangą oficerów Korpusu Strażników Rewolucji Islamskiej i sił zbrojnych, w tym dowódcę Korpusu Hosejna Salamiego, szefa sztabu armii Mohammada Bagheriego oraz dziewięciu naukowców zajmujących się tematyką jądrową. W odpowiedzi Iran rozpoczął operację wojskową – wystrzelił ponad 150 pocisków balistycznych i wysłał ponad 100 dronów w kierunku Izraela. Wiele pocisków ominęło izraelskie i amerykańskie systemy obronne i uderzyło w cele w Tel Awiwie i Hajfie. Trwający kilkanaście dni konflikt eskalował na dzień przed wyznaczonym przez Donalda Trumpa terminem, w którym Teheran miał podpisać nową umowę nuklearną, a tym samym odsunięto w czasie kolejną rundę negocjacji w Omanie (The Arab Center for Research and Policy Studies, 2025, s. 1).

Konflikt irańsko-izraelski i irańsko-amerykański ukazał słabość Osi Oporu. Podczas operacji wymierzonych w irański program nuklearny i balistyczny aktywność jej członków była znikoma, co wynikało nie tyle z ciosów dotąd im zadanych, ile ze strat Korpusu Strażników Rewolucji Islamskiej, który od stycznia 2020 r. ponosił porażki wizerunkowe i został poważnie osłabiony. W bardzo krótkim czasie utracił swojego dowódcę Hosejna Salamiego, dowódcę elitarniej jednostki Al-Kuds Esmaila Ghaaniego, dowódcę wywiadu Korpusu Mohammada Kazemiego i szefa sztabu sił zbrojnych Iranu Mohammada Bagheriego, co zmniejszyło zdolność Teheranu do koordynacji działań sojuszników w regionie (Mahmoudian, 2025). Dodatkowo sytuacji nie ułatwiało przejęcie władzy w Korpusie przez generała Abdolrahima Musawiego – do tej pory służącego w siłach zbrojnych Iranu (Arteszu) – które miało na celu wypełnienie luki powstałej w dowództwie Korpusu. Należy jednak wskazać, że zadaniem Arteszu jest obrona państwa i jego granic, a Korpus stworzono wkrótce po rewolucji islamskiej, aby chronić reżim oraz zapewnić trwałość i ekspansję nowego systemu rządów. Korpus otrzymał również podstawowe irańskie środki konwencjonalne i dostęp do broni rakietowej (McInnis, 2017, s. 14). W związku z zaistniałą sytuacją nasilił się spór i wzrosło zamieszanie organizacyjne, co wynikało z tego, że dowódcy regularnej armii nie posiadali ani doświadczenia, ani pozycji oraz kontaktów, które były niezbędne do wpływania na aktywność innych członków Osi Oporu i jej koordynowania.

Pełny wymiar strat poniesionych przez Iran zatem bardzo trudno oszacować. Ofensywny potencjał militarny Teheranu został znacząco ograniczony, ale nie unicestwiony. Operacje Izraela i Stanów Zjednoczonych obnażyły słabość systemu

obronnego Islamskiej Republiki Iranu, szczególnie w kontekście utrzymania kontroli nad własną przestrzenią powietrzną. Niemniej – wbrew zapowiedziom Izraela oraz spekulacjom zachodnich mediów – reżim w Teheranie zachował kontrolę wewnętrzną, starał się na bieżąco uzupełniać straty kadrowe w siłach zbrojnych (z różnym skutkiem), a irańskie społeczeństwo nie odpowiedziało na wezwania Izraela do obalenia islamskiego rządu (Strachota, 2025).

Wnioski

Sytuacja na Bliskim Wschodzie trwająca od 7 października 2023 r. przyczyniła się do osłabienia pozycji Islamskiej Republiki Iranu i jej popleczników tworzących Oś Oporu, jednak nader trudno określić stopień owego osłabienia. Wszyscy członkowie Osi nadal będą odgrywać bardzo ważną rolę w regionie, gdyż podmioty te nie zostały całkowicie wyeliminowane (co zresztą nie jest możliwe). Należy zaznaczyć, że każdy z sojuszników Iranu charakteryzuje się innymi cechami i pomimo iż nie są oni w stanie odstraszyć Izraela, wciąż zachowują lokalne wpływy i mogą je wykorzystać do umocnienia swojej pozycji krajowej lub regionalnej (z wyjątkiem asadowskiej Syrii) niezależnie od ograniczonego potencjału (Ali-Khan i Cambanis, 2025). Wynika to z faktu, że Oś Oporu posiada dziesiątki lub nawet setki tysięcy bojowników rozlokowanych na całym Bliskim Wschodzie i może wywierać realną presję na systemy polityczne poszczególnych państw i podejmowanie kluczowych decyzji. Niemniej Oś Oporu nie była jeszcze nigdy w tak złej sytuacji jak obecnie, po wszystkich wydarzeniach, które nastąpiły począwszy od 7 października 2023 r. Mimo planu pokojowego między Izraelem a Hamasem, podpisanego 9 października 2025 r. w Kairze (Aikman i Chater, 2025), Teheran i jego sojusznicy z Osi Oporu będą potrzebować wielu lat skoordynowanych wysiłków oraz inwestycji, by odbudować utracony potencjał (pod względem zarówno ludzkim, jak i militarnym), szczególnie gdy ma się na uwadze stan gospodarki Islamskiej Republiki Iranu i nałożone na nią sankcje.

Oś Oporu i Islamska Republika Iranu znalazły się w punkcie zwrotnym swojej historii. O przyszłości sojuszu, który jest ucieleśnieniem mocarstwowych ambicji Teheranu, będą decydować zarówno stabilność wewnętrzna Iranu, jak i sytuacja geopolityczna regionu w najbliższych latach. Wynika to stąd, że walka Teheranu o przetrwanie lub też odzyskanie pozycji będzie się odbywać w cieniu znacznie większej walki, czyli walki o utworzenie nowej równowagi sił na Bliskim Wschodzie, gdzie podmioty regionalne będą dążyły do realizacji interesów nie tylko własnych, ale także podmiotów z zewnątrz – Stanów Zjednoczonych, Rosji czy Chin.

Bibliografia

- Adar, S., Asseburg, M., Azizi, H., Klein, M., Steinberg, G. (2025). *The fall of the Assad regime: Regional and international power shifts*. Stiftung Wissenschaft und Politik Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit. https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2025C09_Fall_Assad_Regime.pdf
- Aikman, I., Chater, J. (2025). *Israel and Hamas agree first phase of Gaza ceasefire deal*. BBC. <https://www.bbc.com/news/articles/ce80rmq3g5qo>
- Al-Moussawi, A.H.A.E. (2017). Iran and the Syrian crisis. *Journal of US-China Public Administration*, 14, 136–144.
- Al-Qadhi, M.H. (2017). *The Iranian role in Yemen and its implications on the regional security*. Arabian Gulf Centre for Iranian Studies.
- Al-Rasheed, M., Abdolmohammadi, P. (2018). *Saudi Arabia and Iran: Beyond conflict and coexistence?*. Middle East Centre London School of Economics.
- Ali-Khan, V., Cambanis, T. (2025). *Down but not out: Reassessing the Axis of Resistance*. The Century Foundation. <https://tcf.org/content/report/down-but-not-out-reassessing-the-axis-of-resistance/>
- The Arab Center for Research and Policy Studies. (2025). *Israel's war with Iran moves out of the shadows*. <https://www.dohainstitute.org/en/Lists/ACRPS-PDFDocumentLibrary/israel-campaign-on-iran-and-the-iranian-response.pdf>
- Bardakçi, M. (2023). *Iran and the Iraqi Shiites: A cyclical relationship*. Global Panorama. <https://www.globalpanorama.org/en/2023/02/iran-and-the-iraqi-shiites-a-cyclical-relationship-mehmet-bardakci/>
- Bradley, M. (2007). *Political Islam, political institutions and civil society in Iran: A literature review*. International Development Research Centre.
- Brylew, M. (2016). *Liban. Religia – wojna – polityka*. Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Brylew, M. (2018). *Problemy i wyzwania współczesnego Libanu*. Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Cafiero, G. (2025). *What roles will Russia and Iran play in post-Assad Syria?*. The Henry L. Stimson Center. <https://www.stimson.org/2025/what-roles-will-russia-and-iran-play-in-post-assad-syria/>
- Cingöz, M. (2025). Iran's Palestinian policy after Hamas' 7 October attack. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(2), 862–874. <https://doi.org/10.33206/mjss.1567000>
- Cohen, Z., Lillis, K.B., Bertrand, N., Herb, J. (2023). *Initial US intelligence suggests Iran was surprised by the Hamas attack on Israel*. CNN. <https://edition.cnn.com/2023/10/11/politics/us-intelligence-iran-hamas-doubt>
- Coville, T. (2009). *Najnowsza historia Iranu. Republika islamska*, przeł. K. Pachniak. Wydawnictwo Akademickie Dialog.
- Czornik, K. (2017). Arabia Saudyjska wobec konfliktu jemeńskiego w drugiej dekadzie XXI wieku. W: I. Kończak, M. Lewicka i A.S. Nalborczyk (red.), *The world of Islam: politics and society*: vol. 1. *Politics = Świat islamu: polityka i społeczeństwo*: t. 1. *Polityka* (s. 127–158). Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

- Felter, J., Fishman, B. (2008). *Iranian strategy in Iraq: Politics and „other means”*. Combating Terrorism Center at West Point.
- Grabowski, W. (2013). *Fundamentalizm muzułmański na Bliskim Wschodzie*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Grajewski, N. (2024). *Why did Iran allow Bashar al-Assad's downfall?*. The Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center. <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2024/12/why-did-iran-allow-assads-downfall?lang=en>
- Jumaa, F.A. (2025). The impact of Iran's support for armed militias on political divisions in States: The cases of Lebanon and Iraq. *Journal of Ecohumanism*, 4(1), 1231–1240. <https://doi.org/10.62754/joe.v4i1.5936>
- Juneau, T. (2025). Iran's annus horribilis in 2024: Beaten, but not defeated. *Middle East Policy*, 32(2), 3–17. <https://doi.org/10.1111/mepo.12814>
- Loft, P., Mills, C. (2025). *Syria after Assad: Consequences and interim authorities 2025*. House of Commons Library. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-10161/CBP-10161.pdf>
- McInnis, J.M. (2017). *The future of Iran's security policy: Inside Tehran's strategic thinking*. American Enterprise Institute.
- Mahmoudian, A. (2025). *As Israel and the US attack Iran, the „Axis of Resistance” remains on the sidelines*. The Henry L. Stimson Center. <https://www.stimson.org/2025/as-israel-and-the-us-attack-iran-the-axis-of-resistance-remains-on-the-sidelines/>
- Manni, N.F. (2012). Iran's proxies: State sponsored terrorism in the Middle East. *Global Security Studies*, 3(3), 24–45.
- Moore, J., Ganzeveld, A. (2024). *The leadership and purpose of Iraq's popular mobilization forces*. The Institute for the Study of War. <https://understanding-war.org/wp-content/uploads/2025/04/The20Leadership20and20Purpose20of20IraqE28099s20Popular20Mobilization20Forces.pdf>
- Nada, G. (2024). *Houthis & Iran*. Wilson Center. <https://www.wilsoncenter.org/article/houthis-iran>
- Nerguizian, A. (2013). *Assessing the consequences of Hezbollah's necessary war of choice in Syria*. Center for Strategic and International Studies. <https://www.csis.org/analysis/assessing-consequences-hezbollahs-necessary-war-choice-syria>
- Otłowski, T. (2014). Przyszłość Jemenu a wojna z terroryzmem w 2012 r. W: R. Potocki, M. Piskorski i W. Hładkiewicz (red.), *Fale Tunisami. Kontestacja arabska w latach 2010–2013* (s. 132–141). Europejskie Centrum Analiz Geopolitycznych.
- Ożarowski, R. (2017). Polityka zagraniczna Libanu wobec Iranu w XXI wieku. W: P. Matera, M. Pietrasiak, R. Bania i M. Stelmach (red.), *Badanie polityki zagranicznej państwa: t. 2. Stany Zjednoczone, Azja Wschodnia, Bliski Wschód & Ameryka Łacińska* (s. 269–280). Polskie Towarzystwo Studiów Międzynarodowych.
- Piotrowski, M.A. (2023). *Relacje Iranu z Hezbollahem oraz Hamasem*. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. <https://pism.pl/publikacje/relacje-iranu-z-hezbollahem-oraz-hamasem>
- Piwko, A.M. (2017). *Muzułmanie z Bliskiego Wschodu. Różnorodność społeczno-kulturowa*. Instytut Dialogu Kultury i Religii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

- Raza, F. (2021). US–Iran tensions and instability in Iraq: Role of the popular mobilisation units. *Strategic Studies*, 41(2), 1–15. <https://doi.org/10.53532/ss.041.02.0053>
- ReliefWeb. (2015). *The Iran–Israel war and its impact on Syria: Assessing violations of sovereignty, civilian harm, and state responsibility under international law*. <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/iran-israel-war-and-its-impact-syria-assessing-violations-sovereignty-civilian-harm-and-state-responsibility-under-international-law>
- Sadjadpour, K. (2013). Iran’s unwavering support to Assad’s Syria. *CTC Sentinel*, 6(8), 11–14.
- Soufan, A. (2018). Qassem Soleimani and Iran’s unique regional strategy. *CTC Sentinel*, 11(10), 1–13.
- Steinberg, G. (2021). *The „axis of resistance”: Iran’s expansion in the Middle East is hitting a wall*. Stiftung Wissenschaft und Politik Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit. https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2021RP06_Axis_of_Resistance.pdf
- Stille, C. (2017). Iran’s role in Yemen’s civil war. *The Pardee Periodical Journal of Global Affairs*, 2(1), 115–129.
- Strachota, K. (2025). *Iran: A high price for surviving the 12-day war*. Ośrodek Studiów Wschodnich. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2025-06-25/iran-a-high-price-surviving-12-day-war>
- Wejkszner, A. (2010). *Ewolucja terroryzmu motywowanego ideologią religijną na przykładzie salafickiego ruchu globalnego dżihadu*. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Adama Mickiewicza.
- Yussuf, A., Burgess, A. (2024). *What is Iran’s so-called „Axis of Resistance”, and who is part of it?*. ABC News. <https://www.abc.net.au/news/2024-10-03/what-is-irans-axis-of-resistance-who-is-part-of-it/104423298>